

เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ กระจกโลกร้อน ด้วยพันธู์ไม้นานาพรรณ ”

ประวัติความเป็นมาของการลอยกระทงของไทย

การลอยกระทงในไทย มีมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยเรียกว่า การลอยพระประทีป หรือ ลอยโคม เป็นงานนักขัตฤกษ์รื่นเริงของประชาชนทั่วไป ต่อมานางนพมาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์สนมเอกของพระร่วง ได้คิดประดิษฐ์ดัดแปลงเป็นรูปกระทงดอกบัวแทนการลอยโคม กระทำเพื่อเป็นการสักการะรอยพระพุทธรบาทที่แม่น้ำนัมมทานที ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหนึ่งอยู่ในแคว้นทักขิณาบถของประเทศอินเดีย ปัจจุบันเรียกว่า แม่น้ำนเรศวรพุททา ปัจจุบันการลอยกระทงของไทยจะนิยมมากคือ ช่วงวันเพ็ญเดือน 12 เพราะพระจันทร์เต็มดวงและเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ประเพณีนี้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อแม่พระคงคา บางหลักฐานเชื่อว่าเป็นการบูชารอยพระพุทธรบาทที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานทานที ส่วนตอนที่จะนำไปลอยนั้น บางคนอาจจะตัดเล็บ และผมไต้ลงไปด้วย ตามความเชื่อว่าเป็นการขจัดสิ่งร้ายๆ ให้ออกไปจากตัวเรา

วัสดุที่ใช้ทำกระทง : สมัยก่อนกระทงส่วนใหญ่ทำจากวัสดุธรรมชาติทั้งหมดวัสดุหลักที่ใช้ทำ คือ ดินกล้วย, ใบตอง, ดอกบัวหรือดอกไม้ต่างๆที่สามารถนำมาประดับกระทงให้สวยงาม แต่ในปัจจุบันวัสดุที่ใช้ทำกระทงอย่างเช่น ใบตองเริ่มหาได้ยากและมีราคาแพงขึ้นในช่วงเทศกาล ดังนั้น โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้ทางพฤกษศาสตร์ จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของวัสดุจากธรรมชาติที่นำมาทดแทนวัสดุเดิมที่เริ่มหาได้ยาก โดยเห็นว่าพรรณไม้ต่างๆที่อยู่ใกล้ตัวเราที่หาได้ง่ายไม่ต้องซื้อหาให้สิ้นเปลืองอีกทั้งยังมีรูปร่างและสีสรรที่หลากหลายอีกด้วย เช่น ใบของพืชตระกูลจิงหรือข่า, ใบต้นบันไดสวรรค์, ใบต้นก้ามปู, ใบต้นธรรมรักษา, ใบต้นหมากผู้หมายเมีย, บอนสี, ซองออฟอินเดีย, เฟิร์นข้าหลวงหลังลาย, พุทธรักษา, ทองหลวงดำหรือใบต้นวาสนา เป็นต้น

พรรณไม้ในโครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยฯของเราที่สามารถใช้ทำกระทง

โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้ทางพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ มีพรรณไม้ต่างๆที่สามารถนำมาประดิษฐ์กระทงแทนการใช้ใบตองได้หลายชนิด เช่น เฟิร์นข้าหลวง, เฟิร์นใบมะขาม, บันไดสวรรค์, ก้ามกุ้ง, เตยหอม, ซีก้า, พิไลทอง, โกสน, หมากเหลือง, เดหลี, พลูด่าง, กระจับปี่, เข็มเศรษฐี เป็นต้น

ตัวอย่างพรรณไม้

เฟิร์นข้าหลวงหลังลาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Asplenium nidus* L.

ชื่อวงศ์ : Aspleniaceae

ลักษณะ : ใบของเฟิร์นข้าหลวง จะมีสีเขียวอ่อน ขอบใบหยักเป็นคลื่น ก้านใบจะมีสีน้ำตาลเข้ม การเรียงตัวของใบจะเรียงตัวแบบเกลียวคล้ายดอกกุหลาบ ใบที่เกิดใหม่จะอ่อนและเปราะหักได้ง่ายแต่พอเจริญเติบโตเต็มที่แล้วจะมีความเหนียวและหนามาก

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับอาคารบ้านเรือน

ทองหลางต่าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Erythrina variegata* L.

ชื่อวงศ์ : Leguminosae - Papilionoideae

ลักษณะ : เป็นไม้กลางแจ้ง ใบทองหลางต่าง สีของใบของทองหลางต่างจะมีพื้นเป็นสีเขียว และมีสีเหลืองลากผ่านตามเส้นแขนงของใบจึงทำให้ใบต่าง ใบเป็นใบประกอบใบเป็นรูปป้อมๆ มนๆ กว้างประมาณ 10 ซม. ยาว 15 ซม.

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับอาคารบ้านเรือน

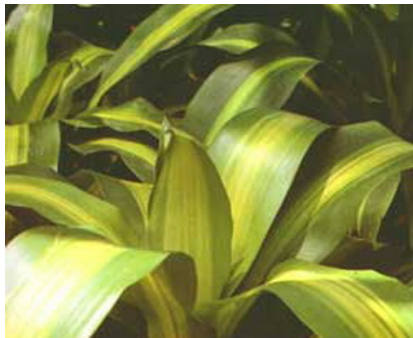
บันไดสวรรค์ หรือ สร้อยกัทลี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Heliconia rostrata* Ruiz & Pav.

ชื่อวงศ์ : Heliconiaceae

ลักษณะ : เป็นไม้ล้มลุกเจริญเป็นพุ่ม ใบเป็นรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ใต้ใบสีเขียวเป็นมัน ก้านใบกลมยาว ช่อดอกออกที่ปลายยอด ช่อตั้งหรือห้อยโค้งลงเรียงสลับกันสีส้มสดดูตา

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับอาคารบ้านเรือน

วาสนา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dracaena fragrans* (L.) Ker Gawl

ชื่อวงศ์ : Dracaenaceae

ลักษณะ : ลำต้นเป็นข้อถี่ผิวเปลือกลำต้นมีสีน้ำตาลเป็นใบเดี่ยวแตกออกจากลำต้นส่วนยอดเรียงซ้อนกันเวียนรอบลำต้นเป็นรูปวงกลม ลักษณะใบเรียวยาว ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยงเป็นมันสีเขียวตัวใบโค้งงอ ใบกว้างประมาณ 3-6 ซม.ยาวประมาณ 20-40 ซม.

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับอาคารบ้านเรือน

เฟิร์นใบมะขาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Nephrolepis* sp.

ชื่อวงศ์ : Oleandraceae

ลักษณะ : ใบมีสีเขียวสดใสลักษณะคล้ายใบมะขามแต่ปลายจะขนแหลม ก้านใบมีสีน้ำตาล เจริญเติบโตได้เร็ว ชอบอยู่ในที่ที่มีแสงรำไร ความชื้นสูง มักพบตามซอกหิน พื้นดิน หรือที่ลาดชัน

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับสนามหญ้าหรือประดับอาคารบ้านเรือน

โกสน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Codiaeum* sp.

ชื่อวงศ์ : Euphorbiaceae

ลักษณะ : โกสนเป็นพรรณไม้ยืนต้นประเภทไม้พุ่มขนาดย่อมลำต้นมีความสูงประมาณ 3-5 เมตรใบแตกออกจากต้นและปลายกิ่ง ลักษณะใบมีรูปร่าง สีถิ่นขนาด แตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดพันธุ์

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับและถือเป็นไม้มงคลซึ่งคนโบราณเชื่อว่า

เตยหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pandanus amaryllifolius* Roxb.

ชื่อวงศ์ : Pandanaceae

ลักษณะ : เตยหอมเป็นไม้น้ำ ต้นเล็กใบยาวแยกออกจากโคนต้น ใบเขียวเกลี้ยงไม่มีหนามริมใบ มีกลิ่นหอม

ประโยชน์ : ต้นและราก-ใช้เป็นยาขับปัสสาวะกระษัย

ใบสด-ตำพอกรักษาโรคหัด โรคผิวหนัง ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น โดยใช้น้ำใบเตยผสมอาหาร แต่งกลิ่น แต่งสีขนม

ฟิโลทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Philodendron* sp.

ชื่อวงศ์ : Araceae

ลักษณะ : ไม้ประดับเป็นไม้เลื้อยใบเดี่ยว รูปใบพาย ขนาดใหญ่ กว้าง 7-12 เซนติเมตร ยาว 12-19 เซนติเมตร ปลายใบแหลมและใบมักจะโค้ง สีเหลืองทอง ใบแก่จะมีสีเขียวอมเหลือง ขอบใบเรียบ**ประโยชน์** : ปลูกเป็นไม้ประดับ เจริญได้ดีในที่ที่แดดร่มรำไร

หมากเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Chrysalidocarpus lutescens*.

ชื่อวงศ์ : Palmae

ลักษณะ : หมากเหลืองเป็นปาล์มที่มีหน่อเป็นกอขึ้นรวมกัน กอหนึ่งจะมีประมาณ 6 - 12 ต้น สูงประมาณ 25 - 30 ฟุตใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปขอบขนาน กว้าง 1-2 ซม.ยาวประมาณ 60 ซม. ปลายใบเรียวแหลม แผ่นใบสีเขียวอ่อน กาบใบสีเหลือง

ประโยชน์ : ปลูกในกระถางประดับในอาคาร หรือปลูกเป็นฉากกัน

เดหลี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Spathiphyllum wallisei*.

ชื่อวงศ์ : Araceae

ลักษณะ : เดหลีเป็นพืชวงศ์เดียวกับหน้าวัว ใบเดี่ยวเรียงเวียนสลับ ใบรูปใบหอกแกมขอบขนาน โคนใบและปลายใบแหลม ดอกช่อ แบบช่อเชิงลด มีกาบคล้ายดอกหน้าวัวช่อดอกเป็นแท่งสีขาว กลิ่นหอม

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับอาคารบ้านเรือน

พลูด่าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Epipremnum aureum* Engl.

ชื่อวงศ์ : Araceae

ลักษณะ : เป็นไม้เลื้อยเขตร้อน ใบมีลักษณะเป็นรูปหัวใจสีเขียวสด สลับกับสีเหลืองนวล พืชต่างเป็นพืชที่ชอบแสงสว่างถ้านำไปปลูกประดับในห้องหรืออาคารสถานที่จะต้องให้ได้รับแสงสว่างพอสมควร

ประโยชน์ : ปลูกประดับในห้องหรืออาคารสถานที่

กระถินเทพา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acacia mangium* Willd.

ชื่อวงศ์ : Leguminosae-Mimosoideae

ลักษณะ : กระถินเทพา เมื่อเป็นกล้าไม้จะมีใบคล้ายกับใบกระถิน แต่เมื่อโตใบและลำต้นจะมีลักษณะคล้ายกับกระถินณรงค์ แต่ใบใหญ่กว่า ใบมีสีเขียวเป็นมัน ลำต้นมีสีน้ำตาล ทรงสูง เป็นพุ่ม

ประโยชน์ : สามารถตรึงธาตุไนโตรเจนจากอากาศมาเป็นปุ๋ยบำรุงดิน เนื้อไม้แข็งแรงนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ได้ ทำไม้อัดได้ เชื้อกระดาษได้

หมากผู้หมากเมีย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cordyline fruticosa* (L.) Goepfert

ชื่อวงศ์ : Agavaceae

ลักษณะ : เป็นไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรงมีขนาดเล็กกลม มีข้อถี่ ลำต้นมีสีใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับแตกออกตามข้อของลำต้น ใบรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน กว้าง 2-10 ซม. ยาว 20-50 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบแผ่เป็นกาบใบหุ้มลำต้น ขอบใบเรียบ แผ่นใบเป็นลอนคลื่นเล็กน้อยและมีสีสลับแตกต่างกันไปตามชนิดพันธุ์ เช่นสีเขียวล้วน แดงล้วน เขียวแถบเหลือง หรือเขียวแถบแดง

ประโยชน์ : เป็นไม้ประดับอาคารบ้านเรือน ใบใช้ช้บพิษ แก้ไข้หวัด แก้ร้อนใน กระหายน้ำ

ตัวอย่างกระทงในแบบต่างๆ

กระทงดอกบัว

กระทงใบตอง

กระทงใบตอง

กระทงใบตอง

กระทงใบตองและใบเฟิร์น

กระทงทำจากใบตอง ใบวาสนาและดอกกระเจียว

ตัวอย่างกระทงในแบบต่างๆ(ต่อ)

กระทงทำจากกลีบดอกบัว

กระทงทำจากเบญจมาศ

กระทงทำจากดอกบัวและใบฟิโลทอง

กระทงทำจากใบของออพินเดีย

Lay Kratong 2007
Photographer : Ayuth Wongsomthikul (etabo)
Location : The Sukhothai Hotel, Bangkok, THAILAND
Ayuth Wongsomthikul. All rights reserved.
This photo may not be used without permission.
<http://etabo.multiply.com> || piggie@hotmail.com, etabo@yahoo.com

กระทงทำจากใบตองและดอกไม้ต่างๆ เช่น ดอกบัว, ดอกกุหลาบ, ดอกเบญจมาศและดอกกล้วยไม้

เอกสารอ้างอิง

- ประชด วามานนท์. 2550. ไม้ประดับเพื่อการตกแต่ง. สำนักพิมพ์มรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ. น. 129-135, 139-142, 217-218 และ น. 232-236.
- ชนากิต. มปป. ประเพณีลอยกระทง. *เข้าถึงได้จาก* <http://www.banfun.com/culture/loykrathong.html> : 6 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. วันลอยกระทง. *เข้าถึงได้จาก* <http://www.moohin.com/festival/loykratong.shtml> : 6 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. ศูนย์พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับออนไลน์. เฟิร์นข้าหลวงหรือเฟิร์นข้าหลวงหลังลาย.
เข้าถึงได้จาก <http://www.maipradabonline.com/maipradabin/firnkralloung.htm> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. ศูนย์พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับออนไลน์. โกสน.
เข้าถึงได้จาก <http://www.maipradabonline.com/maipradabex/koson.htm> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. ศูนย์พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับออนไลน์. หมากเหลือง.
เข้าถึงได้จาก <http://www.maipradabonline.com/maipradabex/makleang.htm> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. ศูนย์พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับออนไลน์. เดหลี.
เข้าถึงได้จาก <http://www.maipradabonline.com/maipradabin/dalre.htm> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. ศูนย์พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับออนไลน์. หมากเหลือง.
เข้าถึงได้จาก <http://www.maipradabonline.com/maipradabex/makleang.htm> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. ศูนย์พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับออนไลน์. หมากผู้หมากเมีย.
เข้าถึงได้จาก <http://www.maipradabonline.com/maimongkol/makpoomakmea.htm> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. พรรณไม้งามที่วังตะไคร้. เดหลี. *เข้าถึงได้จาก* <http://www.wangtakrai.com/panmai/detail.php?id=198> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. พรรณไม้งามที่วังตะไคร้. ทองหลวงต่าง. *เข้าถึงได้จาก* <http://www.wangtakrai.com/panmai/detail.php?id=201> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. พรรณไม้งามที่วังตะไคร้. เดยหอม. *เข้าถึงได้จาก* <http://www.wangtakrai.com/panmai/detail.php?id=281> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. พรรณไม้ที่ใช้ในงานภูมิสถาปัตยกรรม.
เข้าถึงได้จาก <http://agkc.lib.ku.ac.th/plantwebsite/webpage/Shrubs/%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%B2.html> : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. พลับพลา. *เข้าถึงได้จาก* http://www.uru.ac.th/~botany/detail.php?botany_id=7-53000-001-0135&field=&value=&page=14 : 8 ตุลาคม 2551.
- นิรนาม. มปป. พลับพลา *เข้าถึงได้จาก* <http://guru.sanook.com/pedia/วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี/พฤกษศาสตร์และการเกษตร/> : 9 ตุลาคม 2551.
- สมเกียรติ โกศลานนท์. 2545. เดหลี. *เข้าถึงได้จาก* <http://school.net.th/library/create-web/10000/generality/10000-5378.html> : 9 ตุลาคม 2551.
- สมเกียรติ โกศลานนท์. 2545. หมากเหลือง. *เข้าถึงได้จาก* <http://school.net.th/library/create-web/10000/generality/10000-5376.html> : 9 ตุลาคม 2551.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กระถินเทพา.
เข้าถึงได้จาก http://www.dnp.go.th/EPAC/plant_economic/02krathintapa.htm : 9 ตุลาคม 2551.